

Asia: HE 209/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta

KANTA-HÄMEEN HYVINVOINTIALUE
LAUSUNTO, HE 209/2022 vp
22.11.2022

Kanta-Hämeen hyvinvointialue kannattaa jätelakiin ehdotettua siirtymäsäännöstä, mikäli vaihtoehtona on, että mitään muutosta jätelakiin ei muutoin tässä kohtaa tehtäisi. Siirtymäaika on välttämätön hallituksen esityksessä esiin tulleiden perusteluiden vuoksi. Samoja perusteluja voi osittain käyttää myös puolustamaan sitä, että yhdyskuntajätteen jätehuolto jäisi kokonaan kunnan järjestämisvastuulle siirtymäajan jälkeenkin.

Hallituksen esityksellä paikataan kiireellä lainsäädännön aukkoa, joka johtuu siitä, ettei jätelaissa ole etukäteen huomioitu tulevia hyvinvointialueita. Jätelakiin nyt esitettävä siirtymäsäännös tukee myös vuokra-asetuksen vastuunjakoa, joka muutoin olisi ollut ristiriidassa jätelain kanssa.

Koska lainsäädännöllä on kiire ja siirtymäsäännös helpottaa tilannetta lyhyellä tähtäimellä, Kanta-Hämeen hyvinvointialue ei vastusta siirtymäsäännöstä sinällään. Hallituksen esitys näyttää kuitenkin ongelmalliselta varsinkin vuokrattujen toimitilojen osalta siinä, kuinka yhdyskuntajätteen jätehuollon siirtymistä hyvinvointialueen järjestämisvastuulle (viimeistään 1.1.2026) pidetään itsestään selvänä asiana.

Vaikka nyt säädettävänä olevassa siirtymäsäädöksessä ei tarkemmin säädetäkään siirtymäajan jälkeistä aikaa, niin hallituksen esityksessä lähtökohtana on tavoite, jonka mukaan hyvinvointialueiden on siirtymäajan puitteissa pystyttävä kilpailuttamaan yhdyskuntajätteidensä jätehuolto. Toimitilojen vuokrasuhteiden jatkamista hankaloittaa, jos vuokralaisenakin jätehuolto joudutaan itse järjestämään.

Hallituksen esityksessä kuvataan, kuinka tärkeä siirtymäaika on, jotta hyvinvointialueet ehtisivät kilpailuttaa yhdyskuntajätteen jätehuollon. Siihen liittyen kaikki toimipisteet tulisi käydä läpi selvittäen, minkälaisissa kiinteistöissä ne ovat ja miten jätehuolto on tähän asti hoidettu. Sillä, kuka omistaa kiinteistöt, ei jätelaissa ole merkitystä. Sen sijaan sillä on merkitystä, mitkä muut toimijat samassa kiinteistössä käyttävät samoja jätteenkeräysastioita. Jos kiinteistössä on hyvinvointialueen lisäksi myös kunnallista hallinto- tai palvelutoimintaa taikka jos kiinteistö on myös asumiskäytössä, jää yhdyskuntajätteen järjestämisvastuu edelleen kunnalle myös siirtymäajan jälkeen. Toimitilojen vuokralaiset saattavat kuitenkin vaihtua tiuhaan, jolloin jätehuollon järjestämisvastuun perusteet voivat muuttua sen mukaan. Siksi on todennäköistä, ettei kaikissa kiinteistöissä tosiasiallisesti toteudu järjestämisvastuu jätelain määrittelemällä tavalla, vaan kiinteistönomistaja on voinut järjestää jätehuollon myös toisin, mikä on tuollaisissa tapauksissa järkevääkin.

Vuokralainen ei useinkaan voi alkaa järjestellä jätehuoltoa kiinteistön omistajan ohitse varsinkaan, jos kiinteistöllä on useita käyttäjiä. Lisäksi kiinteistön muu hoito on usein kiinteistön omistajan järjestämää, jolloin piha-alueiden siisteys yms. on kiinteistön omistajan intressinä yhtä lailla kuin asianmukaiset jätehuollon keräyspisteet. Kiinteistönomistaja on siis harvoin täysin ulkopuolinen jätehuollon osalta, eikä hyvinvointialue voi ottaa omiin käsiinsä jätehuollon järjestämistä kuin osassa kiinteistöjä. Helpointa jätehuollon järjestäminen on hyvinvointialueen itse omistamissa kiinteistöissä ja ehkä sellaisissa, joiden piha-aluekin on hyvinvointialueen käytössä ja hoidossa.

Näin perustellen pelkkä siirtymäaika ei riitä mahdollistamaan hyvinvointialueen yhdyskuntajätteen jätehuollon järjestämistä kokonaisuudessaan. Ainakin toimitilat, joiden kohdalla hyvinvointialue voi vaikuttaa vain sisätilojen järjestelyihin, on poissuljettava jätehuollon järjestämisvastuun piiristä. Mikäli pidetään tarkoituksenmukaisena jatkaa hyvinvointialueiden käyttämien kiinteistöjen vuokrasopimuksia myös siirtymäajan jälkeen, jätehuollon järjestäminen vaatii sitä varten joko uutta sääntelyä taikka ainakin vahvaa ohjausta, jotta epäselvyydet kiinteistönomistajien ja vuokralaisten välillä pystytään ennalta ehkäisemään. Siirtymäaika sinällään ei ratkaise ongelmaa pidemmällä tähtäimellä.

Sopimusvapauden nimissä olisi toivottavaa, että hyvinvointialue saisi jatkossa vapaasti sopia kiinteistön omistajan kanssa jätehuollon järjestämisestä. Kuntien omistamissa kiinteistöissä tulisi selvittää, mitkä edellytykset kiinteistön omistajilla on järjestää kiinteistöilleen jätehuolto kunnallisen järjestämisvastuun päätyttyä. Voiko siis kunta kiinteistön omistajana tarjota vuokralaiselle jätehuoltopalvelun vuokrasopimukseen kuuluvana, vaikka sitä ei enää järjestettäisi lakiin perustuen? Voiko kunta itse hankkia jätehuollon omistamille kiinteistöilleen markkinaperusteisesti joko muualta tai kunnan omalta jätehuoltoyhtiöltä? Tai olisiko sittenkin käytännöllisempää, jos kunta voisi myös kiinteistönomistajana hyödyntää lakiperusteisesti järjestettyä jätehuoltoaan? Tätä näkökulmaa hallituksen esityksessä ei sivuttu, vaan oletuksena oli, että hyvinvointialue järjestää yhdyskuntajätteen jätehuollon itse vuokralaisenakin.

Kanta-Hämeen hyvinvointialue puoltaa siirtymäsäännöksessä jätehuollon järjestämisvastuun määräytymistä toimijan mukaan – kenen toiminnassa jäte on syntynyt - koska tämä on johdonmukaisesti samassa linjassa voimassa olevan jätelain kanssa. Jätelain mukaan kunnan järjestämisvastuu koskee asumisessa ja kunnallisessa hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvää jätettä. Saman logiikan mukaan hyvinvointialueen hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvä jäte kuuluu siirtymäsäännöksessä - ja voisi Kanta-Hämeen hyvinvointialueen mielestä jatkossakin kuulua - kunnan järjestämisvastuun piiriin.

Hallituksen esityksessä oli vain hyvin kevyesti perusteltu järjestämisvastuun siirtyminen hyvinvointialueelle siirtymäajan jälkeen. Yksi perusteluista oli se, ettei kunnan järjestämisvastuu ole kattanut kaikkia jätteitä tähänkään asti. Jos puhutaan terveydenhuollon erityisjätteistä, näitä syntyy suurempia määriä lähinnä sairaalakiinteistöissä. Hyvinvointialueen muissa kiinteistöissä syntyvät erityisjätteet eivät vaadi samanlaista tiheästi toistuvaa jätekuljetusta kuten yhdyskuntajäte ja niitä voidaan monin paikoin säilyttää jopa kuukausia ennen pois hakemista toisin kuin yhdyskuntajätteitä. Lääkejätteitä tai rokotuksessa syntyviä ruiskuja, joita vaikkapa terveysasemilla kertyy, ei tarvitse säilyttää ulkotiloissa tai noutaa viikon välein eikä niiden käsittelyä voi kovin hyvin rinnastaa yhdyskuntajätteen jätehuollon järjestämiseen.

Toinen perustelu jätehuollon järjestämisvastuun siirtämisestä hyvinvointialueelle mainitaan viitaten jätelain 28 §:ään, jonka mukaan jätteen haltijan on järjestettävä jätehuolto, jollei muuta ole säädetty. Jätelain tulkinnan tekee tässä kohtaa vaikeaksi jätelain 6 §, jonka mukaan ”jätteen haltijalla” tarkoitetaan jätteen tuottajaa, kiinteistön haltijaa tai muuta, jonka hallussa jäte on. Ja ”kiinteistön haltijalla” tarkoitetaan puolestaan kiinteistön omistajaa tai vuokraoikeuden haltijaa. Kun hallituksen esityksessä hyvinvointialueiden oletetaan kilpailuttavan yhdyskuntajätteen jätehuolto myös vuokrakiinteistöjensä osalta, jätteen haltijalla kiinteistön haltijana tarkoitetaan tällöin nimenomaan vuokralaista. Kanta-Hämeen hyvinvointialue esittää, että tämä tulkinta muutettaisiin siten, että vuokrakiinteistöissä jätehuollon järjestämisvastuuta koskien jätteen ja kiinteistön haltijalla tarkoitettaisiin kiinteistön omistajaa ainakin silloin, kun kiinteistön piha-alue ei ole vuokralaisen hallinnassa ja vastuulla. Tämä selkeyttäisi jätehuollon järjestämistä siinä tapauksessa, jos kunnallinen jätehuolto ei ole järjestämisvastuussa.

Lisäksi Kanta-Hämeen hyvinvointialue esittää edelleen harkittavaksi, voisiko hyvinvointialueiden yhdyskuntajätteitä koskevan jätehuollon jättää sittenkin lähtökohtaisesti kunnallisen järjestämisvastuun piiriin muutoinkin kuin pelkästään siirtymäajaksi. Riittäviä perusteita yhdyskuntajätteen jätehuollon siirtämiseksi hyvinvointialueen järjestämisvastuulle ei näytä löytyvän. Sen sijaan sen puolesta, että yhdyskuntajäte jäisi kunnan järjestämisvastuulle puoltaa vastuiden selkiyttäminen ja jätehuollon toimivuuden varmistaminen, kunnallinen jäteneuvonta ja osaamisen laajempi hyödyntäminen, kuntien vankka kokemus jätehuollon järjestämisestä, sote-sektorin osaamisen ja kokemuksen puute sekä kunnilla valmiina olevat jätteiden vastaanottoon ja käsittelyyn liittyvät järjestelyt. Sote-uudistuksen tarkoituksena on mm. sosiaali- ja terveyspalveluiden osaamisen kokoaminen yhteen. Jätehuoltopalveluiden järjestäminen ei mitenkään liity näihin tavoitteisiin eikä tehtävän siirto kunnilta hyvinvointialueille ole perusteltua.

Ville Vuorijärvi
Tulosaluejohtaja, Tekniikka- ja tilapalvelut
Kanta-Hämeen Hyvinvointialue

ville.vuorijarvi@khshp.fi

03 629 2701